

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК [349.2.047:355.271](477)

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.2.1>

І. Б. Брийовська

кандидат юридичних наук, юрисконсульт
ВСП «Педагогічний фаховий коледж» ЛНУ імені Івана Франка

ЗМІНИ У ТРУДОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті подано аналіз розгляду суттєвих змін в українському законодавстві стосовно врегулювання трудових правовідносин під час воєнного стану. До вибірки проаналізованих правових актів увійшли перш за все відповідні редакції законів про організацію та оптимізацію зайнятості, а саме, № 2136 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», № 2220-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану», № 2352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», та про мобілізацію та соціальний захист – № 3544-XII «Про мобілізаційні підготовку та мобілізацію», № 15 «Про соціальний захист та військовослужбовців та членів їх сімей» та їх редакції під час воєнного стану. Завершують добірку укази Президента України № 65, 342 та 574 про строки мобілізації, та постанови Кабінету Міністрів України № 168, 221, 440, 481 про виплати та організацію роботи військовослужбовців, оплати праці цивільному у цивільному секторі, організації та оптимізації роботи державних працівників та суб'єктів господарювання під час воєнного стану, та інші супровідні документи. Простежено певну тенденцію до обмеження конституційних прав громадян на працю, спричинених військовими діями на території України через що неможливо реалізувати права та обов'язки трудових правовідносин у повному обсязі. З'ясовано, що конкретні соціальні гарантії держава надала військовослужбовцям, запоруки збереження державності в обставинах, що склалися. При цьому, згідно із законодавством, цілком обґрунтованим є перелік категорій громадян України для яких передбачена відстрочка або звільнення від військової служби у зв'язку із зайнятістю в управлінні, силових структурах різного роду, доглядом за дітьми та хворими або за станом здоров'я. Виявлено тенденцію до збільшення навантаження на працівників, нові реалії трудових правовідносин на основі релокації підприємств на захід України та потреби гарантувати зайнятість внутрішньо переміщених осіб. Натомість волонтерська робота ще не знайшла належного окреслення у законодавстві України.

Ключові слова: законодавство України, право на працю, воєнний стан, мобілізація, трудові відносини.

Постановка проблеми. Право на працю, разом з правом на підприємницьку діяльність, страйк, відпочинок та приватну власність, належать до економічних прав людини. Воно відноситься до «другого покоління» прав людини, сформованого в умовах деколонізації. Базові принципи права на працю закріплені у 23-й статті «Загальної декларації прав людини», де

вказано, що кожна людина без будь-якої дискримінації має право на вибір роботи, винагороду та захист соціальних інтересів [30, art. 23; 5, ст. 23]. Заборона примусової праці, до якої не належать роботи в умовах позбавлення волі, у надзвичайних ситуаціях, при виконанні громадських обов'язків та військова служба, закріплена у 4-й статті «Конвенції про

захист прав людини і основоположних свобод» (1950 р.), ратифікованої в Україні у 1997 р. [17, ст. 4]. Основні принципи стосовно цього питання доповнюють, зокрема, Європейська соціальна хартія (1965 р.) та додатковий пакт Генеральної Асамблеї ООН (1966 р.), які врегульовують стандарти охорони праці, відпочинку, страхування, пенсійного забезпечення, захисту прав та ін.

Трудове законодавство України відштовхується від загальноприйнятих загальноєвропейських стандартів реалізації та захисту права на працю. Право на рівні умови у реалізації трудових правовідносин закріплене у 43–46 статтях Конституції України. Вітчизняне законодавство стосовно праці досить розлоге, з огляду хоча б на «Кодекс законів про працю України» (1971 р.), у якому понад 180 змін [14], зокрема, і щодо запровадження спрощеного режиму регулювання трудових відносин у малому та середньому підприємстві. Правовідносини в цій ділянці, а саме винагорода, соціальна захищеність, індексація винагород та соціальних виплат, зайнятість населення, колективні договори, відпустки, санітарно-епідеміологічне благополуччя, компенсації, державне соціальне страхування, врегульовуються ще 9-ма законами. Детальніше індексація доходів громадян, обчислення заробітної плати, страхування, атестації, додаткові відпустки, штрафи, мобілізацію, соціальний та правовий захист військовослужбовців, охорони праці врегульовуються постановами указами Президента України, Кабінету Міністрів України, профільного Міністерства соціальної політики України, Державної служби статистики України [28].

Внаслідок запровадження воєнного стану в Україні через неспровоковане військове вторгнення військ Російської Федерації, виникла необхідність у додаткових змінах до вітчизняного законодавства про працю, що є *об'єктом* дослідження цієї публікації. *Предметом* дослідження стали вибірка суттєвих змін, закріплених у конкретних нормативно-правових актах, які врегульовують трудові правовідносини, а саме у Законах України № 2136 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (15 березня 2022 р.), № 2220-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану», № 2352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо опти-

мізації трудових відносин» (1 липня 2022 р.), № 3544-XII «Про мобілізаційні підготовку та мобілізацію» (1993 р.) та редакціях, № 15 «Про соціальний захист та військовослужбовців та членів їх сімей» та 4 редакції під час воєнного стану, Указу Президента України № 65 «Про загальну мобілізацію» (24 лютого 2022 р.) із відповідними доповненнями від 22 травня та 12 серпня 2022 р., постанов Кабінету Міністрів України № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» та редакції, № 221 «Деякі питання оплати праці працівників державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, що фінансуються або дотуються з бюджету, в умовах воєнного стану» (7 березня 2022 р.), № 440 «Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану» (12, 25 квітня 2022 р.), № 481 «Деякі питання організації роботи працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки на період воєнного часу» (26 квітня 2022 р.). *Метою* статті є простежити основні зміни у законодавстві про працю України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В умовах воєнного стану оперативну інформацію про зміни у законодавстві про працю можна довідатися традиційно із друкованого видання та офіційного порталу «Відомості Верховної Ради України» [4], працях проф. Олега Ярошенка, проф. Тетяни Занфірової, проф. Миколи Іншина, проф. Наталії Мельничук, проф. Галії Чанишевої, проф. Світлани Синчук [29, с. 176, 351], із фахових видань на правову тематику, засобів масової інформації, численних матеріалів тематичних інтернет сторінок (Олександра Кознова, Євгенія Гресь, Ірина Балачук, Юлія Бала та ін.) [1; 2; 15], вебінарах (Людмила Смердова, Ярослава Цукамова, Анна Оржеховська, Наталія Івенюк, Ірина Тимошенко, Денис Загарнюк, Ольга Хільчук та ін.) та соціальних мереж (Олексій Копитько [3] та ін.).

Виклад основного матеріалу. Базові принципи закону № 3544-XII «Про мобілізаційні підготовку та мобілізацію» стосовно військової служби – основного виду трудової діяльності на час воєнного стану, крім змін попередніх років доповнено ще 6 разів весною та один раз влітку цього року. Закон визначає 4 хвили загальної мобілізації громадян віком від 18 до 60 років: оперативні резервісти, резервісти, що служили до 2014 р., офіцери запасу та випускники

військових кафедр вузів, та інші громадяни. Зокрема, згідно із 23-ю статтею вказаного закону із відповідними змінами визначено 9 груп військовозобов'язаних, які мають право на відстрочку від призову, а саме: 1) працівники органів державної влади; 2) непридатні за станом здоров'я; 3) військовозобов'язані, що утримують від трьох дітей; 4) військовозобов'язані, що самостійно виховують дитину; 5) військовозобов'язані, що доглядають за хворою людиною; 6) військовозобов'язані, що піклуються про дітей сиріт; 7) військовозобов'язані, що мають неповнолітню дитину, якщо хтось з подружжя проходить військову службу; 8) народні депутати та працівники органів військового управління та силових структур; 9) здобувачі передвищої та вищої освіти [12, ст. 23].

В останній редакції закону про мобілізацію, законопроект № 7481, Верховна Рада постановила, що родичі загиблих або пропалих безвісті під час відсічі Російської Федерації не підлягають призову на військову службу. Також відстрочку отримали науково-педагогічні працівники, якщо вони працюють у закладах освіти та за основним місцем роботи не менше як на 0,75 ставки. Забезпечуючи закон про мобілізацію, Президент України Володимир Зеленський тричі видавав укази про проведення загальної мобілізації, 24 лютого, 17 травня та 12 серпня, продовжуючи відповідний строк щоразу на 90 днів [25; 26; 27]. Увагу суспільства отримала також постанова Кабінету Міністрів про виплату додаткових винагород у розмірі 30 тис. та 100 тис. гривень пропорційно безпосереднім учасників у зоні бойових дій, блокуванні чи тимчасовій окупації у разі смерті, поранення, полону [20]. При цьому, розмір одноразової грошової допомоги сім'ям загиблих у зоні бойових дій становить 15 млн гривень.

Проблема соціальної та професійної адаптації військовослужбовців після звільнення має проводитися центральним органом виконавчої влади [10]. Військовослужбовцям на службі у Луганській та Донецькій областях не повинні нараховуватися пеня або штраф в рамках кредитних договорів [6]. Передбачено одноразову грошову допомогу у разі загибелі, інвалідності або часткової втрати працездатності військовозобов'язаних та резервістів при проходженні служби (див. постанова Кабміну № 168) [8, ст. 1-2]. Один з батьків військовослужбовців може отримати відпустку для догляду за дитиною до досягнення трирічного віку або не більше шестирічного віку у разі медичного висновку. Передбачено відпустку для лікування

у зв'язку з хворобою або після важкого поранення [10, л. 2.].

Принципи трудових відносин в Україні в умовах воєнного стану серед цивільного населення були окреслені також у законі № 2136 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». На період воєнного стану не можливо забезпечити безпечні умови та рівні умови праці та захистити від звільнення та одержання винагороди за працю у повному обсязі або ж організувати страйк, через що права 43-ї та 44-ї статей Конституції України обмежені у цей час (ст. 11, 14). Роботодавці отримали право заміщення тимчасово відсутнього робітника (ст. 2), переведення на іншу роботу без його згоди із зарплатою не нижче середньої за попередньою роботою (ст. 3). У випадку загрози життю і здоров'ю робітник може розірвати трудовий договір (ст. 4). Натомість роботодавець може звільнити працівника у період тимчасової непрацездатності або відпустки (ст. 5). Передбачене можливе призупинення трудового договору без зупинки трудових відносин (ст. 13). Тривалість робочого часу може бути збільшена до 60 годин на тиждень з відповідним обмеженням святкових днів за винятком зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури, для яких цей показник не може перевищувати 40 годин, та здійснюватися в нічний час (ст. 8). Оплата праці здійснюється пропорційно до збільшення норми праці (ст. 6) або ж має бути відтермінована, якщо виплати неможливі (ст. 10). Роботодавець визначає порядок організації діловодства та може домовитись про альтернативні способи документообігу, електронної комунікації з працівниками (ст. 7). Дозволено залучати жінок за їх згодою до важких та шкідливих праць (ст. 9). Термін відпустки має варіативно-ситуативний характер, передбачає відмову у наданні, безстроковий варіант, або ж її надання в середньому від 24 або ж до 90 днів у випадку міграцій (ст. 12; ст. 4, 25-26 ЗУ «Про відпустки»). Відшкодування втрат встановлюється Кабінетом Міністрів за рахунок коштів держави-агресора, фондів та джерел фінансової допомоги (ст. 15) [13].

Закон № 2136 було доповнено 1 липня ще законом № 2352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», що запроваджений з 19 липня. Роботодавець зобов'язаний інформувати працівників про можливості укладення безстрокового трудового договору на прозорих умовах праці, згідно директиви Європейського Парламенту № 2019/1152 від

20 червня 2019 р., та проводити інструктаж з охорони праці у випадку роботи дистанційно [16]. Смерть роботодавця або працівника, його фактична відсутність на робочому місці без відомої на те причини протягом 4-х місяців підряд є уточненими причинами звільнення (див. також ст. 36 КЗпП). У разі смерті робітника компенсації за невикористані дні відпусток виплачуються членам сім'ї, або входять до спадщини. Також роботодавець може розірвати трудовий договір у зв'язку із знищення майна виробництва, виплативши вихідну допомогу у розмірі не менше заробітку за один місяць (див. також ст. 116 КЗпП), з можливістю поновлення робітника протягом року. Новий роботодавець не має тепер зобов'язань, які були у працівника з попереднім роботодавцем.

На час призову за робітником, згідно із липневою редакцією закону про трудові правовідносини під час воєнного стану, зберігається місце роботи, але стаж, що дає право на відпустку, не зараховується і зарплатня не зберігається (див. також ст. 119 КЗпП). Загалом, працівники крім оборонної сфери також можуть бути залучені до робіт оборонного характеру та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Кабінет Міністрів вже не визначає умови роботи за сумісництвом. Зарплатня за час відпустки повинна виплачуватись до її початку. Розрахунки при звільненні, які можливо оспорити у судовому порядку у тримісячний термін з можливістю поновлення до року часу (див. також ст. 233 КЗпП), роботодавець повідомляє письмово у день відповідної виплати. Робочий час може бути збільшений до 60 годин на тиждень, що було вказано раніше. Натомість час роботи лікарів та працівників із шкідливими умовами праці зменшено з 50 до 40 годин. Роботодавець отримав право обмежувати відпустки до 24 днів або ж взагалі не надати, що вже було теж попередньо окреслено. Механізм відшкодування грошових сум через збройну агресію тільки планується бути визначеним. Інспектори праці повинні стежити за дотриманням цим вимог. У постановках Кабінету Міністрів України додатково роз'яснено, яким чином потрібно оплачувати час простою робітників (не нижче 2/3 від тарифної ставки, ч. 1 ст. 113 КЗпП), повинні організуватися дистанційна робота, каратися відсутність на роботі та відбуватися відрядження [21; 22; 23].

Варто зазначити, що підприємства («Сем Екопак», «Пожмашина», «Матролюкс» та ін.) змушені здійснити релокацію із зони військово-

вих дій в Західну Україну, до Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької, Вінницької, південних територій Волинської і Рівненської областей, через сайт «Прозорро. Продажі» [18; 24]. Цікаво, що значну частину тягарів зупинки військової агресії несуть волонтери, законодавство про діяльність яких ще формується [19]. У допомогу постраждалим, вимушеним переселенцям внаслідок військових дій задіяні також уряди провідних країн світу та міжнародні організації. На жаль, під час військового стану значній частині працездатного населення довелося залишити домівки у статусі біженців, перетнувши державний кордон, або ж внутрішньо переміщених осіб, які теж мають державні гарантії на зайнятість, пенсійне забезпечення, соціальне страхування та освіту [11, ст. 7]. Громадяни внутрішньо переміщеної категорія населення може розірвати попередній трудовий договір за місцем фактичного проживання, звернувшись до місцевого центру зайнятості [7, І. 2. «ст. 47, «5²»]. Практично, внутрішньо переміщені особи тимчасово отримують також грошову та матеріальну допомогу від держави та міжнародних організацій.

Висновки і пропозиції. Військове вторгнення 24 лютого 2022 р. російських окупаційних військ в Україну спричинилося до перегляду тут структури трудових відносин, продиктованих військовими станом на діями. Першочергове значення для існування української держави отримали професія військовослужбовців. Їх високі соціальні гарантії зумовлені важкими умовами праці та ризиками для життя та здоров'я. Практично для збереження потужностей значна частина бізнесу та промислових підприємств змушені здійснити релокацію у більш безпечніші західні області України. На жаль, в умовах воєнного часу присутня тенденція на обмеження конституційних прав населення, в тому числі у галузі трудових правовідносин, щоправда спрямованих на подолання кризи та досягнення перемоги. Зрештою, право на працю неможливо реалізувати в повній мірі у зв'язку з втратою майна підприємств, окупацією значних українських територій, та загрози життю і здоров'ю громадян України. До того значна частина населення є внутрішньо переміщеними особами, що вимагає нових робочих місць та додаткових соціальних гарантій. Державні органи управління в міру можливостей гарантують право на працю або ж шукають рішення для компенсації відповідних втрат.

Список використаної літератури:

1. Бала Ю. Мобілізація в Україні 2022: що таке черги мобілізації та хто не підлягає призову? https://jurliga.ligazakon.net/news/210948_moblzatsya-v-ukran-2022-shcho-take-chergi-moblzats-ta-khto-ne-pdlyaga-prizovu
2. Балачук І. Рада ухвалила, що родичів загиблих на війні з Росією не призватимуть під час мобілізації. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/07/29/7360855/>
3. Бойові 100 тис. грн: Кабмін розширив список військових, які отримають виплати (+інфографіка). <https://ldn.org.ua/useful-material/boyovi-100-tys-hrn-kabmin-rozshyryv-spysok-viyskovykh-iaki-otrymaut-vyplaty-infohrafika/>
4. *Відомості Верховної Ради України*. <https://www.rada.gov.ua/news/visnykGolosUk>
5. Загальна декларація прав людини. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання простроченої заборгованості у період дії воєнного стану в Україні». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2459-20#n6>
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-20#n100>
8. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2489-20#n2>
9. Закон України «Про внесення зміни до пункту 5 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо системи переходу від військової кар'єри до цивільного життя. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2488-20#n2>
10. Закон України «Про внесення змін до статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо рівних можливостей матері і батька, які є військовослужбовцями, на догляд за дитиною в особливий період». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2490-20#n2>
11. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
12. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>
13. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
14. Кодекс законів про працю України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
15. Кознова О. Трудові відносини в умовах воєнного стану: дайджест змін. https://biz.ligazakon.net/news/212674_trudov-vdnosini-v-umovakh-vonnogo-stanu-dayzhest-zmn
16. Коментар Мінекономіки до Закону України від 1 липня 2022 р. № 2352-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин». <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e3e57b2d-aaeb-41b2-9dcf-c14deac391cd&title=KomentarMinekonomikiDoNormZakonuUkrainiproVnesenniaZminDoDeiakikhZakonodavchikhAktivUkrainiSchodoOptimizatsiiTrudovikhVidnosinVid1-Lipnia2022-R-2352-ikh>
17. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
18. Куницький О. Релокація на захід України: як бізнес тікає від війни. https://www.dw.com/uk/relokatsiia-na-zakhid-ukrainy-yak-biznes-riatiuevyrobnytstvo-vid-viiny/a-61669236_
19. Парламент підтримує створення додаткових гарантій та можливостей для волонтерів в умовах війни, інформаційне управління. rada.gov.ua/print/223506.html
20. Постанова Кабінету Міністрів України № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text>
21. Постанова Кабінету Міністрів України № 221 «Деякі питання оплати праці працівників державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, що фінансуються або дотуються з бюджету, в умовах воєнного стану». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2022-%D0%BF#Text>
22. Постанова Кабінету Міністрів України № 440 «Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2022-%D0%BF#Text>
23. Постанова Кабінету Міністрів України № 481 «Деякі питання організації роботи працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки на період воєнного стану». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481-2022-%D0%BF#Text>
24. Релокація бізнесу: у безпечні регіони переміщено вже 678 підприємств. <https://www.kmu.gov.ua/news/relokatsiia-biznesu-u-bezpechnih-rehionu-peremishcheno-vzhe-678-pidpriemstv>
25. Указ Президента України № 65/2022 «Про загальну мобілізацію». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65/2022#Text>

26. Указ Президента України № 342/2022 «Про продовження строку проведення загальної мобілізації». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342/2022#Text>
27. Указ Президента України № 574/2022 «Про продовження строку проведення загальної мобілізації». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574/2022#n2>
28. Трудове законодавство. <http://rv.dsp.gov.ua/trudove-zakonodavstvo/>
29. Трудове право України : підручник / ред. О. Ярошенко. Харків, 2022. 376 с.
30. Universal Declaration of Human Rights. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

Bryiovskaya I. B. Changes in the labor legislation of Ukraine in the conditions of martial law

The article provides an analysis of the consideration of significant changes in Ukrainian legislation regarding the regulation of labor relations during martial law. The list of analyzed legal acts includes, first of all, the relevant editions of laws on the organization and optimization of employment, namely, No. 2136 «On the organization of the employment relationship under the martial law», No. 2220-IX «On amendments to particular laws of Ukraine regarding the functioning of the employment spheres and mandatory state social insurance in case of unemployment during the martial law», No. 2352-IX «On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the optimization the employment relations», and on mobilization and social protection, namely, No. 3544-XII «On mobilization training and mobilization», No. 15 «On social protection of servicemen and members of their families» and their revisions during the martial law. The list is completed by decrees of the President of Ukraine No. 65, 342 and 574 on the mobilization terms, and resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 168, 221, 440, 481 on payments and organization of the work of militaries, payment of civilian labor, organization and optimization of the work of state employees and economical subjects during the martial law, and other accompanying documents. A certain tendency to restrict the constitutional rights of citizens to work, caused by military actions on the territory of Ukraine, has been observed, which makes it impossible to realize the rights and obligations of labor relations in full. It was found out that the state provided specific social guarantees to military personnel, guarantees for the preservation of statehood in the current circumstances. The list of categories of citizens of Ukraine for whom a postponement or exemption from military service is provided for in connection with employment in the administration, security forces of various kind, care for children and sick, or due to health conditions is quite justified, according to the legislation. The tendency to increase the workload on employees, new realities of labor relations based on the relocation of enterprises to the west of Ukraine and the need to guarantee the employment of internally displaced persons have been revealed. On the other hand, volunteer work has not yet been properly defined in the legislation of Ukraine.

Key words: legislation of Ukraine, right to work, martial law, mobilization, labor relations.